

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВА ТА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ ЗАКОНДАВСТВА УКРАЇНИ У ГАЛУЗІ ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПРАВОЗАСТОСОВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

АВДЄЄВА Галина

кандидатка юридичних наук,
старша наукова співробітниця
провідна наукова співробітниця

Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності
імені академіка В.В. Сташиса
Національної академії правових наук України

У загальному розумінні системами штучного інтелекту (ШІ) є комп'ютерні системи, що не лише виконують певні завдання за заздалегідь заданим алгоритмом, а й вирішують творчі завдання на основі аналізу значної за обсягом різноманітної інформації та імітують такі процеси мислення людини, як навчання, прогнозування, оцінка ризиків, робота з неповними даними та ін. [1, с. 6].

У сучасному світі системи ШІ активно використовуються у системах комунікації, промисловості, сільському господарстві, медицині, транспорті, освіті, науці, побуті та ін. Військове застосування штучного інтелекту та машинного навчання охоплює спостереження, розвідку, аналіз інформації та пропонування певних оптимальних рішень щодо нанесення бойових ударів, надання гуманітарної допомоги, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, прийняття управлінських або логістичних рішень військовим командуванням тощо.

Міністерство Юстиції України до Єдиного реєстру засуджених осіб підключило аналітичну систему з елементами ШІ «Касандра», яка аналізує різноманітну інформацію про засуджених осіб та виявляє ризики повторного кримінального правопорушення. [2].

При розслідуванні воєнних злочинів, скоєних військовими РФ в Україні, системи ШІ ефективно вирішують завдання щодо ідентифікації осіб за фотознімками, відеозаписами та пробами ДНК. Зокрема, за допомогою американської системи розпізнавання осіб Clearview AI, яка використовує базу даних з 30 млрд фотопортретів і з соціальних мереж та стрічок новин, встановлено особи окремих злочинців-військових РФ за їх фотознімками. Ця система дозволила ідентифікувати понад 1000

осіб (живих і загиблих) та встановити особи окремих громадян РФ, які скоїли злочини на території нашої держави та/або розповсюджують дезінформацію від імені громадян України. Система показала свою ефективність навіть при аналізі зображень понівечених тіл. [3].

Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки України використовує автоматизовану систему SemanticForce, яка дозволяє аналізувати певні неприйнятні або шкідливі інформаційні потоки і зображення та реакцію на них користувачів, відрізнити хибні акаунти від реальних користувачів, тощо. [4]. Аналітичні алгоритми вітчизняного сервісу Attack Index дозволяють виявляти певні інформаційні операції та їх ознаки (час, інтенсивність, масштабність, ініціатор операції, мережа розповсюдження інформації) та пропонує сценарії протидії інформаційним загрозам. [5].

Система III ePOOLICE (early Pursuit against Organized crime using environmental scanning, the Law and Intelligence systems) з 2013 р. успішно використовується в країнах-членах ЄС. [6]. Вона вивчає сторінки сайтів, електронне листування, поліцейську інформацію для пошуку інформації про діяльність організованих злочинних груп та здійснює оцінку ризику появи кримінальної активності.

Поряд з ефективністю роботи з великими масивами інформації системи III мають певні недоліки і викликають занепокоєння в усьому світі. Зокрема, через недосконалість біометричних систем, велику кількість помилок в їх роботі та можливі порушення прав людини парламент ЄС нещодавно запропонував заборонити збирання фотозображень осіб до приватних систем розпізнавання (в т.ч. Clearview). [7].

За результатами дослідження, проведеного аналітичним центром NewsGuard в січні 2023 р., встановлено, що дуже популярна та загальнодоступна в усьому світі система штучного інтелекту ChatGPT (Generative Pre-trained Transformer), розроблена компанією OpenAI для роботи в діалоговому режимі, здатна генерувати неправдиві тексти з елементами інформації про реальні події. [8]. Система за певним запитом може згенерувати дезінформаційне повідомлення, в т. ч. – засноване на «кремлівській» пропаганді.

З метою запобігання дискримінації і порушення основних прав і свобод під час використання систем III в правоохоронних органах до парламенту ЄС поданий проєкт «Закону про штучний інтелект», в якому запропоновано при використанні таких систем застосовувати високі рівні підзвітності, справедливості та прозорості. [9]. В документі наголошено на тому, що системи III мають бути юридично, етично та технічно надійними, повинні відповідати демократичним цінностям, правам людини та верховенству закону.

Завдання розвитку технологій III в Україні є одним з пріоритетних напрямів у сфері науково-технологічних досліджень. [10]. Однак, на

жаль, в «Плані заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні на 2021-2024 роки» не містяться конкретні заходи щодо законодавчого регулювання процесів використання ШІ у правозастосовній діяльності. [11].

Стрімкий розвиток і широке розповсюдження систем ШІ випереджають процеси створення умов і засобів ефективної протидії недоброчесному і зловмисному їх використанню. Для вирішення цього питання на засіданні групи семи розвинутих країн (G7), яке відбулося в Японії 29 квітня 2023 р, міністри цифрових технологій узгодили п'ять таких принципів розвитку ШІ: верховенство права, дотримання законної процедури, демократія, повага до прав людини і використання можливостей для інновацій. [12]. На майбутніх засіданнях групи G7 планується розглянути питання щодо управління системами ШІ, захисту авторського права та боротьби з дезінформацією.

У вересні 2022 р. Європейська комісія підписала Угоду про приєднання України до програми «Цифрова Європа» та надала можливість нашій країні скористатися фінансуванням і підтримкою програми щодо розширення можливостей використання систем ШІ у різних галузях (в т.ч. – у правозастосовній діяльності). Така можливість може бути реалізована лише за умови імплементації норм, закріплених у «Рекомендаціях щодо штучного інтелекту», що прийняті у червні 2019 року Організацією економічного співробітництва та розвитку [13], та за умови дотримання етичних стандартів, передбачених в Рекомендаціях CM/Res (2020)1 Комітету Міністрів державам-членам щодо впливу алгоритмічних систем на права людини, схвалених 8 квітня 2020 р. [14], у законодавство України. Оскільки 23 червня 2022 р. Україна набула статусу країни-кандидата на вступ до Європейського Союзу, законодавство нашої країни, в т.ч. – у частині використання систем ШІ в інформаційній війні з РФ, має бути поступово адаптовано до законодавства ЄС.

В умовах євроінтеграції Україна під час розроблення власного законодавства щодо регулювання процесів використання систем ШІ у правозастосовній діяльності може використати численні нормативно-правові акти і рекомендації, прийняті різними інституціями ЄС та Ради Європи. Одним із найважливіших таких документів є прийнята ще у 2018 р. Європейською комісією з питань ефективності правосуддя «Етична хартія про використання штучного інтелекту в судових системах та їх середовищі» [15], яка закріплює принципи використання систем ШІ під час здійснення правосуддя, а саме: дотримання основних прав людини при використанні ШІ; запобігання будь-якої дискримінації між окремими особами чи групами осіб; якість та безпека при обробленні судових рішень і даних, які мають міститися у безпечному технологічному середовищі; прозорість, неупередженість та справедливість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Авдєєва Г. К. Проблеми використання систем штучного інтелекту в роботі органів кримінальної юстиції. // Використання технологій штучного інтелекту у протидії злочинності : матеріали наук.-практ. онлайн-семінару (м. Харків, 5 листоп. 2020 р.). Харків : Право, 2020. С. 6-10. С. 6.
2. Оценивать опасность преступников будет «Кассандра» : Денис Малусяк сообщил, что КМУ внес проект в Раду. Судебно-юридическая газета. 13 апреля 2021. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/198879-otsenivat-opasnost-prestupnikov-budet-kassandra-denis-malyuska-soobschil-cto-kmu-vnes-proekt-v-radu>
3. Джеймс Клейтон. Як штучний інтелект допомагає ідентифікувати загиблих в Україні. BBC News Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61105661>
4. SemanticForce media and e-commerce intelligence. URL: <https://semanticforce.ai/en>
5. Attack Index : website. URL: <https://attackindex.com/uk/golovna/>
6. Early Pursuit against Organized crime using environmental scanning, the Law and Intelligence systems. European Commission : website. URL: <https://cordis.europa.eu/project/id/312651>
7. Європарламент закликав заборонити системи розпізнавання осіб. Європейська правда : веб-сайт. 06.10.2021. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2021/10/6/7128684/>
8. Misinformation Monitor: January 2023. NewsGuard. <https://www.newsguardtech.com/misinformation-monitor/jan-2023/>
9. Proposal for a regulation of the European parliament and of the council laying down harmonised rules on artificial intelligence (artificial intelligence act) and amending certain union legislative acts. An official website of the European Union. Brussels, 21.4.2021. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021PC0206>
10. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>
11. План заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні на 2021-2024 роки. Затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 травня 2021 р. № 438-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/438-2021-%D1%80#n10>
12. G7 should adopt 'risk-based' AI regulation, ministers say. Reuters. April 30, 2023. URL: <https://www.reuters.com/markets/europe/g7-should-adopt-risk-based-ai-regulation-ministers-say-2023-04-30/>

13. Recommendation of the Council on Artificial Intelligence. OECD Legal Instruments. (OECD/LEGAL/0449). Adopted on: 22/05/2019. URL: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/oecd-legal-0449>

14. Recommendation CM/Rec(2020)1 of the Committee of Ministers to member States on the human rights impacts of algorithmic systems (Adopted by the Committee of Ministers on 8 April 2020 at the 1373rd meeting of the Ministers' Deputies). URL: <https://search.coe.int/c>

15. European ethical Charter on the use of Artificial Intelligence in judicial systems and their environment (Council of Europe, 3–4 December 2018). URL: https://www.coe.int/en/web/cepej/cepej-european-ethical-charter-on-the-use-of-artificial-intelligence-ai-in-judicial-systems-and-their-environmentm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=